ויקהל

א. בתחילת „ציווי מלאכת המשכן"[1] שבפרשתנו, כותב רש"י[2] „כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתם" (בפ' תרומה ותצוה וריש פרשת תשא).

אעפ"כ מצינו כמה פרטים במלאכת המשכן שרש"י נחית לפרשם בפרשתנו (כמו בפסוק[3] „את המשכן את אהלו ואת מכסהו" שמפרש רש"י מה הם „משכן", „אהלו" ו„מכסהו", ועוד), ומובן הטעם, כי דברים אלה א"א לידע פירושם מ„מקום צוואתם" ולכן הוצרך רש"י לפרשם כאן, וכמבואר במפרשים[4] בנוגע לרוב פירושי רש"י כאן (הטעם שלא סמך רש"י על פירושו „במקום צוואתם").

ועפ"ז צ"ע בפרש"י על הפסוק[5] „את יתדות המשכן ואת יתדות החצר ואת מיתריהם", שפירש „יתדות, לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח", „מיתריהם, חבלים לקשור" — שהרי ענין זה כבר פירשו רש"י „במקום צוואתם", בס"פ תרומה עה"פ[6] „לכל כלי המשכן גו' וכל יתדותיו וכל יתדות החצר נחושת", שכתב שם „יתדות, כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשיפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן", ולמה הוזקק רש"י לחזור ולפרש כאן שוב פעם ענינם של „יתדות המשכן"?

[וגם „מיתריהם", שלעיל „במקום צוואתם" לא נתפרשו בקרא, לכאורה לא הי' רש"י צריך לפרש כאן, כיון שכבר פירש שם שהיתדות היו „קשורים במיתרים סביב סביב בשיפוליהן"].

ב. גם יש לדייק בלשון רש"י שה„יתדות" היו „לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות כו'":

לעיל בס"פ תרומה כתב רש"י בנוגע ליתדות היריעות, „ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח (אלא שאח"כ מסיק) ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועים בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני אהל[8] בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח".

ועפ"ז צ"ל (וכ"כ במפרשים[9]) דמ"ש רש"י כאן „לתקוע" היינו כמסקנתו לעיל שהיו „תקועים בארץ".

אבל צ"ע לפי הגירסא בפרש"י לעיל, שסיום הפירוש שם „ואומר אני" אינו

---

1) ל' רש"י ריש פרשתנו (לה, ב).

2) לה, ה. — ויש לעיין למה הוצרך רש"י לדגשה זו (וכן בפרש"י לקמן שם, יג „כבר פרשתי כו'"), והרי דרכו ברוב המקומות לסמוך על מה ש„פירש קודם, מבלי שיכתוב בפירוש „כבר פירשתי", ובפרט שהוא בסמיכות כ"כ (משא"כ בפרש"י ואתחנן ה, ז). ואכ"מ.

3) שם, יא.

4) ראה רא"ם, גו"א ועוד — שם, יא: רא"ם, ס' זכרון ועוד — שם, יב: שפ"ח ומשכיל לדוד — שם, יג (אבל ראה לקמן הערה 14). — וראה לקו"ש חט"ז ע' 325 ואילך.

5) שם, יח.

6) כז, יט.

7) בביאור פרש"י זה — ראה בארוכה לקו"ש ח"ו שיחה ב' לפ' תרומה (ע' 162 ואילך).

8) ישעי' לג, כ.

9) אמרי שפר על פרש"י כאן.

מרש"י אלא מתלמידו[10], מדוע סתם רש"י שם וכאן מסיק שהיו תקועים בארץ?

וגם להגירסא הנפוצה שהמסקנא שם היא מדברי רש"י עצמו, צריך ביאור, ע"פ משנ"ת במ"אי[11], שמזה גופא שרש"י מתחיל שם בלשון של ספק "ואיני יודע אם תחובין כו'" (ולא כתב תיכף כפי המסקנא שהיו תקועים בארץ), מוכח, שהראיות שהביא רש"י שהיו תקועים בארץ (מזה "ששמן מוכיח עליהם" וכן ה"מקרא . . (ש)מסייעני") אינן ראיות גמורות – ויש להבין, מה הכריח את רש"י כאן בפרשתנו לקבוע שהיו "לתקוע", ולא נקט לָשון שאין בו הכרעה בספק הנ"ל, כמו (ע"ד תחלת לשון רש"י בפ' תרומה שם): "עשויין ליריעות האהל קשורים סביב בשיפוליהן כדי שלא ינועו ברוח". וכיו"ב.

ג. ויש לומר הביאור בזה – בפשטות:

עה"פ[12] "ואת שמן המאור" פרש"י "אף הוא צריך חכמי לב שהוא משונה משאר שמנים כו'", שמזה מובן, שכל הדברים שנמנו כאן הוצרכו לחכמי לב דוקא לעשותם.

[ובזה מתורץ שינוי לשון הכתוב, דלעיל בפ' תרומה שם נאמר "לכל כלי המשכן בכל עבודתו וכל יתדותיו גו'", וכן לקמן בפ' פקודי, כאשר הביאו בנ"י את המשכן וכל כליו למשה, נאמר בסיום הענין[13] "ואת כל כלי עבודת המשכן", ואילו כאן בפרשתנו לא נזכרו "כל כלי המשכן".

ועפ"פ הנ"ל מובן בפשטות: "כלי המשכן" שבס"פ תרומה הם (כפרש"י שם) הכלים "שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון מקבות לתקוע יתדות כו'", ובשביל זה אין צריכים חכמי לב, כי הם כלים רגילים הנמצאים גם אצל אלו שאינם "חכמי לב"].

ועפ"ז תמוה, למה היו צריכים ל"חכמי לב" בשביל עשיית "יתדות" ו"מיתרים"[14]?

ולתרץ זה מפרש רש"י שהיתדות היו חלק בלתי נפרד מהיריעות עצמם, כיון שבלעדם היו נעות ברוח, ומובן, דכיון שהחכמי לב היו צריכים לעשות את היריעות, לא הסתפקו רק בעשיית החלקים העיקריים שביריעות, אלא גמרו אותן באופן שתהיינה דבר שלם בכל פרטיו, והיינו שעשו לא רק את גוף היריעות, אלא גם את כל קרסיהן, ועד ליתדות ומיתרים שהוצרכו לקשרם שלא ינועו ברוח.

ועפ"ז יש לבאר הטעם שרש"י מדייק כאן שהיתדות היו "לתקוע", דהיינו שהיו תקועים בקרקע (ולא רק "תלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות"), כי באופן זה מודגש יותר שהם חלק מקביעות (בנין) היריעות (כיון שעל ידם היריעות מחוברות בארץ), משא"כ להפירוש שהיו "קשורין ותלויין וכובדן מכביד" עליהן, היתדות הם פרט נוסף על היריעות (שתלויין בהן (ע"י שכובדן מכביד))[15].

---

10) כן הובא במהדורת בערלינער (מכת"י) – "(ואומר אני) יוסף בר שמעון". אבל בדפוס ראשון ושני וכת"י רש"י שתת"י – ליתא.

11) לקו"ש ח"ו שם (ע' 165 ואילך).

12) פרשתנו שם, יד.

13) לט, מ.

14) אבל אין לומר שזהו הטעם שהוצרך רש"י לפרש גם "ואת לחם הפנים" (שם, יג) – כמ"ש בשפ"ח ומשכיל לדוד שם – כי מזה שרק בפסוק שלאחריו כ' רש"י "אף הוא צריך חכמי לב", מוכח, שבפסוק הקודם אין זו שאלת רש"י. וראה לקו"ש חט"ז שם הערה 33.

15) וי"ל (באו"א קצת), דאם רק כובדם מכביד

ד. ומכאן הוראה ל„חכמי לב" שבכל דור ודור בעבודת החינוך, שעליהם מוטלת החובה להעמיד תלמידים הרבה, כפסק הרמב"ם[16] ש„מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו", שאין מילוי חובתו של החכם מסתיים בכך שהוא מלמד את התלמיד אותם הדברים שביכלתו (בחכמתו הגדולה) להשפיע אליו,

אלא צ"ל „חכם לב" באמת, לדאוג שפירותיו שמעמיד יהיו שלמים בכל הפרטים, עד שגם ענינים הנראים כטפלים וחיצוניים — כמו יתדות ומיתרים, שלכאורה א"צ להם „חכם לב" — משתדל שיהיו אצל התלמיד בתכלית השלימות.

ודוקא כאשר „גומר" את העמדת התלמיד עד לפרטים הכי חיצוניים, אז ישנה הוודאות והבטחון שהוא דבר של קיימא, ש„לא ינועו ברוח", דגם כאשר ישנם רוחות מנשבות בעולם הרי התלמיד עומד חזק על משמרתו בהתאם לה־הוראות רבו. זהו הסימן שתלמודו של הרב חדר לפנימיותו של התלמיד, עד שלא נשאר פרט ממנו שאינו חדור בזה. וע"ד פתגם רבינו הזקן[17] על הפסוק[18] „עקב אשר שמע אברהם בקולי", שאברהם אבינו „שמע" ציווי השי"ת בכל ציור קומה שלו, ראש גוף ורגל, עד שגם העקביים שלו „שמעו" את ציווי השי"ת.

וזה נרמז גם בדברי רז"ל[19] שאין המצוה נקראת „אלא על שם הגומרה", דגם כאשר עיקר הדבר כבר נעשה, וחסר רק פרט קטן בגמרו, הרי כיון שלא נגמרה כל המצוה הרי לא נתקיימה, ומי שגומר המצוה, אף שהשלים רק פרט קטן, נקראת כל המצוה על שמו דוקא. וזהו כנ"ל, דעד שישנו כל הדבר, אינו שחסר רק פרט אחד, אלא שעי"ז חסר בהכל, כיון שאין בטחון שהדבר יעמוד איתן נגד כל הרוחות המנשבות, וצ"ל שהדבר יחדור בכל הציור קומה שלו.

ומזה גם עידוד גדול לדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, שאע"פ שאנו בדרגא של „עקביים" לגבי הדורות הקודמים[20], ואכשור דרא בתמי', הנה דוקא עבודתנו בגמר הבירורים, בעקביים — וכהיתדות בשולי היריעות שעל ידם נקשרות וקבועות בארץ[21] — היא הגומרת את העבודה הנצרכת להביא את הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו (אם שאין זה אלא פרט, ובפרט לגבי גודל העבודה של דורות שלפנ"ז).

ואין המצוה נקראת אלא ע"ש הגומרה — הדור דעקבתא דעקבתא דמשיחא, שהוא הגומר „מעשינו ועבודתנו (של) כל זמן משך הגלות"[22], ומביא בפועל את „תכלית השלימות . . של ימות המשיח ותחיית המתים"[22], במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ ויק"פ תשל"ז)

עליהם ותלוים באויר לא משנה כלום בהיתדות, משא"כ אם היו תקועים בארץ (וקושר בהם סופי היריעות בארץ), ולכן הוצרכו להעשות ע"י חכמי לב דוקא.

16) הל' ת"ת פ"א ה"ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

17) הובא בסה"מ תש"ח ע' 253 ואילך. וראה גם „התמים" חוברת ו' נב, ב ואילך (אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תקסח ואילך).

18) תולדות כו, ה.

19) רש"י עקב ח, א (מתנחומא שם ו. ועוד. וראה סוטה יג, ב).

20) ראה תניא פ"ב. שם אגה"ק סרי"ס ט. ובכ"מ.

21) המרמזת על המשכת השכינה בארץ דוקא — ראה בארוכה ד"ה באתי לגני תשי"א (פ"ב-ג. פ"ז ואילך), שזוהי העבודה דדרא דעקבתא דמשיחא. ע"ש.

22) ל' התניא רפל"ז.